

Çocuklar için Bir E-Kitap Uygulaması: TRT Çocuk Kitaplık

An e-Book Application for Children: TRT Çocuk Kitaplık

Cansu Yıldız Taşdemir * ve Selda Ata Doğan **

Öz

Amaç: E-kitap uygulamaları kullanıcıların kitaplara daha kolay ulaşabilmelerini sağlamalarının yanı sıra etkileşim içerme, güncellenebilme ve çoklu ortam özellikleri taşıma gibi avantajlara sahiptir. Ancak özellikle çocuklara yönelik uygulamalarda reklam yoğunluğu, erişim sorunları ve yaş düzeyine uygun olmama gibi özellikler görülebilmektedir. Araştırmada, Türkiye'nin en kapsamlı dijital çocuk kitaplığı olma amacıyla Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından 3-7 yaş grubu çocuklar için geliştirilen TRT Çocuk Kitaplık uygulamasının ve uygulamada okul öncesi dönem çocuklarına yönelik sunulan e-kitapların incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem: Araştırmada, nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışma grubu, TRT Çocuk Kitaplık uygulaması ve uygulamada yer alan 3-5 yaş grubu çocuklara yönelik sunulan 172 etkileşimli e-kitaptan oluşmaktadır. Veriler, araştırmacılar tarafından alan yazına dayalı olarak oluşturulan "Etkileşimli E-Kitap Uygulaması Değerlendirme Kriterleri Kontrol Listesi" kullanılarak elde edilmiştir. Verilerin analizinde betimsel analiz tekniği kullanılmıştır.

Bulgular: Uygulamanın; kontrol listesinde yer alan 41 kriterden 29'unu karşıladığı, 8 kriterin geliştirilebilir nitelikte olduğu, 4 kriterin ise uygulamanın özellikleri arasında yer almadığı görülmüştür. Etkileşimli e-kitapların konularına göre beş kategoride sunulduğu, yaş gruplarına göre sınıflandırıldığı, çoğunun orijinal dilinin Türkçe olduğu ve kitapların sonunda hikâyeye ilgili çoktan seçmeli soruların ve etkileşimli oyunların yer aldığı saptanmıştır. Uygulamanın ve uygulamada yer alan e-kitapların bazı özelliklerinin kriterler doğrultusunda geliştirilmesi gerektiği tespit edilmiştir.

Sonuç: Araştırmada, TRT Çocuk Kitaplık uygulamasının genel ve teknik özellikleri, etik uygunluk, kullanım özellikleri, telif hakları ve ekonomiklik özellikleri bakımından değerlendirildiğinde çoğunlukla istenen niteliklere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak özellikle okul öncesi dönem düşünüldüğünde, uygulamanın ve uygulamada yer alan kitapların bazı özelliklerinin geliştirilmesinin ve uygulamaya birtakım yeni özelliklerin eklenmesinin gerekli olduğu anlaşılmış, söz konusu noktalarla ilgili öneriler sunulmuştur.

Özgünlük: Türkiye'nin en kapsamlı dijital çocuk kitaplığı olarak geliştirilen ve kullanıcılara ücretsiz etkileşimli e-kitap sağlayan TRT Çocuk Kitaplık uygulamasını ve uygulamada yer

* Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Temel Eğitim Bölümü. E- posta: cytasdemir@gmail.com

Kırşehir Ahi Evran University, Department of Early and Elementary Education. E-mail: cytasdemir@gmail.com

** Hacettepe Üniversitesi Temel Eğitim Bölümü. E- posta: slda.ata@gmail.com

Hacettepe University, Department of Early and Elementary Education. E-mail: slda.ata@gmail.com

alan okul öncesi döneme yönelik çocuk kitaplarını ele alan ilk çalışma olan bu araştırma, alan yazına katkı sağlayacak özgün bir araştırmadır.

Anahtar Sözcükler: Etkileşimli e-kitaplar; dijital resimli kitaplar; e-kitaplık; çocuk edebiyatı.

Abstract:

Purpose: E-book applications not only enable users to access books more efficiently but also have advantages such as the inclusion of interaction, updating, and multimedia features. However, there are negative features such as advertisement density, access problems, and not being suitable for age level in applications peculiar to children. This study aims to examine the "TRT Çocuk Kitaplık" application developed for children aged 3-7 by the General Directorate of Turkish Radio-Television Corporation, aiming to be the most comprehensive digital library in Türkiye and the e-books in the application for pre-school children.

Method: The document analysis method, one of the qualitative research methods, was utilized. The study group consists of TRT Çocuk Kitaplık Application and 172 interactive e-books offered for children aged 3-5 in the application. The data were obtained using the "Interactive e-Book Application Evaluation Criteria Checklist" created by the researchers based on the literature. A descriptive analysis technique was used in the analysis of the data.

Findings: It has been observed that the application meets 29 of the 41 criteria in the checklist, 8 criteria need to be developed, and 4 criteria are not among the features of the TRT Çocuk Kitaplık application. It has been found that interactive e-books are presented in five categories according to their subjects, classified according to age groups, having Turkish primarily as their original language, and there are multiple choice questions about the story and interactive games at the end of the books. It has been found that some features of the application and the e-books included in that should be developed in line with the criteria.

Implications: It was concluded in the research that the TRT Çocuk Kitaplık application mostly had the required qualities when evaluated in terms of general and technical features, usage features, ethical compliance, copyrights, and economy. However, especially considering the preschool period, it was understood that some features of the application and the books included in that should be developed and some new features should be added, and suggestions were presented regarding the mentioned points.

Originality: This research is original research that will contribute to the literature as it is the first study to deal with the TRT Çocuk Kitaplık application, which was developed as Türkiye's most comprehensive digital children's library and provides free interactive e-books, and the children's books for the preschool period included in the application.

Keywords: Interactive e-books; digital picture books; e-library; children's literature.

Giriş

Çocuk kitapları, erken çocukluk döneminde gelişimin tüm alanlarını destekleyen, çocuklara ana dilin zenginliklerini sezdiren, içinde yaşadıkları kültürü ve diğer kültürleri tanıtan, evrensel değerleri kazandırmaya katkıda bulunan, çocukların insanları ve dünyayı tanımalarını sağlayan araçlardır. Oyuncak kitaplar, bez kitaplar, banyo kitapları, ABC kitapları ve resimli öykü

kitapları gibi farklı türleri olan çocuk kitaplarının son yıllarda yaygınlaşan bir diğer türü de elektronik çocuk kitaplarıdır.

Elektronik kitaplar, kısaca e-kitaplar, 1970'li yıllarda bilişim tabanlı öğrenme sistemlerinde kullanılan dijital kitapların ilk örneğinin verildiği günden bu yana sürekli gelişmiştir. Geçmişten bugüne, metinlerin dijital ortama aktarılmasıyla elde edilen PDF (Portable Document Format) kitaplardan, görsel ve işitsel pek çok medya formatının geliştirilmesiyle ortaya çıkan etkileşimli e-kitaplara doğru bir ilerleme yaşanmıştır (Bozkurt ve Bozkaya, 2013a, s. 9). Günümüzde teknoloji ve internet sınırları kaldırmış, bilginin paylaşılmasında önemli bir unsur olan yayıncılık sektörü de yapısal bir değişim içine girmiş ve e-yayıncılık giderek daha fazla önem kazanmıştır. Böylece geleneksel yayıncılığa alternatif olarak çıkan e-yayıncılık, alandaki gelişmelerle bir seçenek olmaktan çıkmış ve sektörde giderek artan önemli bir paya sahip olmuştur (Önder, 2010, s. 69).

E-kitaplar, basılı kitapların dijital ortama aktarılmasıyla elde edilen ya da tamamen dijital ortamda yaratılan, bilgisayarlar veya mobil cihazlarla görüntülenebilen, çoklu ortam özelliği içeren (ses, görüntü, grafik, animasyon vb.) dijital yayınlardır (Anuradha ve Usha, 2006, ss. 662-663; Larson, 2007, s. 59). Çevrim içi veya çevrim dışı kullanılabilen e-kitaplar; içerik (öykü, roman, ders kitabı vb.), format (PDF, e-Pub, PDB vb.), yazılım (Apple E-book App, Android Books App, Kindle Library vb.) ve donanım (bilgisayar, tablet, akıllı telefon, e-kitap okuyucu vb.) bileşenlerinden oluşmaktadır (Alpkıray ve Samur, 2017, s. 19). E-kitap uygulamalarında zengin özelliklere ek olarak kitap ayracı ekleme, metin işaretleme, not alma gibi geleneksel okuma sırasında yapılan işlevler de gerçekleştirilebilir (Önder, 2010, s. 99). Yaklaşık 30 sene önce ilk sürümü piyasaya çıkan ve dijital kitapların gelişmesinde önemli bir yeri olan PDF, içerisinde metin ve görselleri barındıran bir doküman formatı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Günümüze kadar kullanım yaygınlığı nedeniyle e-kitaplar çoğu zaman PDF kitap olarak adlandırılmıştır. İlerleyen yıllarda PDF'nin yeni sürümlerinin geliştirilmesiyle e-kitaplar da daha zengin içeriğe sahip, gelişmiş biçimlere dönüşmüş ve yeni teknolojilerin ortaya çıkması, kodlama dillerindeki gelişmeler ile farklı e-kitap formatları kullanıcılarla buluşmuştur (Bozkurt ve Bozkaya, 2013b, s. 375). Mobil cihazların yaygınlaşması ve internet bağlantı hızlarının artmasıyla e-kitaplar görsel olarak daha çekici ve etkili hâle getirilmiş ve geçmişteki e-kitaplarda sadece taşıma kolaylığı ön plana çıkarken, günümüzde etkileşimli e-kitaplar kullanıcıya sunulmuştur (Gümüş vd., 2012, s. 50; Özer ve Türel, 2015, s. 3).

Son yıllarda e-kitaplar, erken çocukluk dönemi de dâhil olmak üzere tüm yaş gruplarına hitap eden zengin bir dijital kütüphane oluşturmaktadır. Shirattudin ve Landoni (2002), çocuklara hitap eden e-kitapları resimli e-kitaplar, sesli e-kitaplar ve çoklu ortam kitapları olarak gruplandırmıştır (Aktaran Tepetaş Cengiz, 2019, s. 228). Resimli e-kitaplar, çoğunlukla herhangi bir kelime ya da cümle içermeyen, sadece resim içeren kitaplardır. Sesli kitaplar, CD-ROM'larda veya diğer ses araçlarında saklanan öykünün sesli okunması ile oluşturulmuş kitaplardır. Son olarak çoklu ortam kitapları ise resimlerin, metinlerin, seslerin, grafiklerin, animasyonların ve videoların bir araya getirildiği kitaplar olarak tanımlanmaktadır (Tepetaş Cengiz, 2019, ss. 228-229). Çoklu ortam materyallerine sahip ve kullanıcıya etkileşim imkânı sunan kitaplar uluslararası alan yazında "interactive e-book" (etkileşimli e-kitap) olarak tanımlanırken, Türkiye'de etkileşimli kitap, zenginleştirilmiş kitap (z-kitap) ya da etkileşimli e-kitap olarak adlandırılmaktadır (Özer ve Türel, 2015, s. 3). Etkileşimli e-kitaplar, dijital kitaplar

içinde kullanıcının duyularına en fazla hitap eden türdür. Bu kitaplarda, kullanıcı ile dijital kitap etkileşime geçer, dijital kitabı oluşturan ögeler de kendi aralarında, çevre ve diğer kullanıcılarla iletişim hâlinindedir (Bozkurt ve Bozkaya, 2013b, s. 377). Etkileşimli e-kitaplar içeriklerinde buldukları resim, video, ses, animasyon gibi metni destekleyen görsel, işitsel, etkileşimli ve sosyal malzemelerle kullanıcılara farklı okuma deneyimleri sunar (Johnson vd., 2010, s. 18; Özer ve Türel, 2015, s. 4).

Basılı kitaplarla karşılaştırıldığında, e-kitapların sahip olduğu bazı avantaj ve dezavantajlar vardır. E-kitaplar basılı kitaplara göre daha az bütçe gerektiren, üretim maliyeti daha düşük, depolama, dağıtım giderleri olmayan ve ortamın fiziki koşullarından direkt etkilenmeyen ürünlerdir (Çoruh ve Hidayetoğlu, 2016, s. 190; Kazancı, 2004, s. 30; Pektaş Turgut, 2018, s. 209; Soydan, 2012, s. 394). Aynı zamanda bu kitaplar kolay taşınabilir, sade, etkileşim içeren, güncellenebilir, stok problemi olmayan, erişim kolaylığı olan ve kişiselleştirilebilen kitaplardır (Çobanlı Erdönmez, 2014, s. 49; Gümüş vd., 2012, s. 50; Kazancı, 2004, s. 31). Okuyucular, e-kitapların yer aldığı sitelere ücretsiz üye olarak ya da abone olarak farklı içerik ve konulardaki binlerce e-kitaba anında ulaşabilmekte, kitap üzerinde not alıp renklendirmeler yaparak yazının biçim ve formatını istediği gibi düzenleyebilmekte, sesli okuma özelliğini kullanabilmektedir (Pektaş Turgut, 2018, s. 209). E-kitaplar, henüz okuma yazma bilmeyen okul öncesi dönemdeki çocukların gelişimlerini de olumlu yönde desteklemekte (Naranjo-Bock, 2011), erken okuryazarlık (Yalçıntaş-Sezgin ve Ulus, 2017, s. 79) ve dikkati odaklama (Gönen ve Uyanık Balat, 2002, s. 166) gibi becerilerin gelişmesine katkıda bulunmaktadır. Metne ek olarak ses, görüntü ve canlandırma gibi çoklu ortam özelliklerinin ve hikâyeye adapte edilmiş geliştirici uygulamaların kullanımı, çocukların yaratıcılıklarının, hayal dünyalarının ve özgüvenlerinin gelişiminin yanı sıra olayları kronolojik sıralamaya göre anlatma becerisinin kazandırılmasında da etkin rol oynamaktadır (Gönen ve Uyanık Balat, 2002, s. 166; Pektaş Turgut, 2018, s. 212). Bu avantajlarla birlikte e-kitaplar, özel gereksinimli çocukların gelişimlerini destekleyecek biçimde de kullanılabilir. Örneğin sesli kitaplar görme yetersizliği olan çocukların bir yetişkin ya da akrandan bağımsız okuma yapabilmesine imkân sunarken, çoklu ortam özelliğine sahip etkileşimli e-kitaplar, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğuna sahip çocukların kitaba odaklanmasını kolaylaştırabilir (Bozkurt Yükü vd., 2019, s. 156).

E-kitapların sahip olduğu avantajların yanı sıra dezavantajları da bulunmaktadır. Bu dezavantajlar; e-kitapların hem yazılım hem de donanım kullanımı hakkında bilgi ve beceri gerektirmesi, farklı formatlarda üretilen e-kitapların her işletim sistemine uygun olmaması ve cihazların model farklılıklarından dolayı uyum sorunlarına neden olması, cihazların pil kapasitesinin sınırlı olması ve güç kaynağına ihtiyaç duyulması, bazı e-kitapları etkileşimli olarak okuyabilmek için internete ihtiyaç olması, ekrandan okumanın zor olması, uzun süreli kullanımda baş ağrısı ve gözle ilgili sağlık sorunlarına neden olması, bilginin güvenilirliği ve telif sorunları şeklinde sıralanabilir (Bozkurt ve Bozkaya, 2015, s. 63, Gökçearslan, 2009, s. 139; Pektaş Turgut, 2018, ss. 209-210; Rukancı ve Anameriç, 2003, s. 159). Ayrıca küçük çocukların uzun süreli ekrana maruz kalmaları çeşitli sorunları meydana getirebilmektedir (Arısoy, 2009, s. 59; Braithwaite vd., 2013, s. 1; Cox vd., 2012, s. 58). Amerikan Pediatri Akademisi'nin 2 yaşından küçük çocukların dijital medyayı kullanmaması ve 2-5 yaş arası çocuklar için de ekran süresinin günde 1 saat ile sınırlandırılması tavsiyelerine rağmen, ekran

süreleri dünya çapında artmakta ve bu artış davranışsal problemlere ve uyku sorunlarına yol açabilmektedir (Çelik vd., 2021, s. 344; Liu vd., 2021, s. 3). Bu nedenle sağlıklı bir gelişim için e-kitap kullanımında da çocukların yaş ve gelişimlerine uygun olarak ekran süresinin takip edilmesi önemlidir.

Alan yazında e-kitapların, erken çocukluk dönemi araştırmalarına sıklıkla konu olduğu görülmektedir. Yapılan araştırmalarda, çocukların geleneksel hikâye etkinliklerine göre dijital hikâye etkinliklerinde daha uzun süre dikkatlerini topladıkları, eğlenceli vakit geçirdikleri, özerkliklerinin arttığı, çocukların geleneksel kitaplara kıyasla etkileşimli e-kitaplara daha çok ilgi gösterdikleri ve daha motive oldukları, ayrıca e-kitapların çocukların erken okuryazarlık, fonolojik farkındalık, öyküyü anlama, farklı sözcükleri ayırt etme becerilerine, kelime dağarcıklarının gelişimine ve kavramlar ile nesnelere arasında bağ kurmalarına olumlu etkisi olduğu tespit edilmiştir (Aliagas ve Margallo, 2017, s. 51; Alpay ve Okur, 2021, s. 25; Aşkın, 2016, s. 38; Cahill vd., 2013; Collen, 2007; Korat, 2010, s. 29; Korat ve Segal-Droi, 2016, s. 30; Korat ve Shamir, 2008, s. 121; Neuman vd., 2017, s. 1764; Sarı, 2018, s. 53; Shamir ve Korat, 2015, s. 115; Takacs vd., 2015, ss. 727-728). Bu araştırmaların aksine, insancıl (hümanist) yöntem ve geleneksel yöntemler gibi farklı okuma tekniklerinin kullanıldığı bazı araştırmalarda, basılı kitapların ve geleneksel yöntemlerin çocukların öğrenmeleri ve alıcı dil gelişimleri üzerinde e-kitaplara göre daha olumlu etkilerinin olduğu bulunmuştur (Kirişçigil Doğan, 2012, s. 75; Şimşek, 2017, s. 33).

Araştırmaların çoğu, e-kitapların çocuğun gelişimini desteklediğini gösterse de tıpkı diğer çocuk edebiyatı ürünleri gibi e-kitapların da nitelikli olması gerekmektedir. Çocukların gelişim özellikleri ve ihtiyaçları göz önüne alındığında, e-kitaplar ses, animasyon ve grafikler gibi ilgi çekici çoklu ortam özelliklerine sahip olmalıdır (Anuradha ve Usha, 2006, s. 663; Bozkurt Yükçü vd., 2019, s. 159; Larson, 2007, s. 59; Shamir ve Korat, 2006, s. 540). Erken çocukluk dönemine yönelik etkileşimli e-kitapların içerik, resimleme, canlandırma, ses, müzik, tasarım öğeleri ve etkileşim yapısı çocuğun öğrenme becerilerini ve hayal gücünü geliştirmeli, tasarımı hedef kitlenin yaş grubuna uygun, komutlar ve resimlemeler anlaşılır, tasarımda kullanılan yazı tipi okunabilir olmalıdır (Pektaş Turgut, 2018, s. 217). Çocukların öğrenmelerini desteklemek ve kitaptan zevk almalarını sağlamak için etkileşimli özelliklerin (ses, metin, hareketli öğeler vb.) birbiriyle uyumlu olması gerekmektedir (Kucirkova, 2019, s. 212). Küçük çocuklara yönelik olarak hazırlanan e-kitaplar, oyun, bulmaca, çizim ve etkileşimli sorular gibi çocuğun öğrenme sürecini değerlendirebilecek etkinlikler içermelidir (Bozkurt, 2013, s. 123; Bozkurt Yükçü vd., 2019, s. 159; McGeehan vd., 2018, s. 67; Smeets ve Bus, 2013, s. 183). Özellikle henüz okumayı bilmeyen okul öncesi dönem çocukları için geliştirilen e-kitap uygulamalarında yazılı yönergeler çok az olmalı ve bu yönergeler çocukların anlaması için görselleştirilmelidir (Bozkurt Yükçü vd., 2019, s. 153). Bununla birlikte Buckletiner (2013, s. 8) ve Bircher (2012, s. 72) kolay kullanım özelliğine sahip olma, kullanıcıya kontrol hissi verme, etik açıdan uygun olma, öğrenme deneyimi sağlama, kullanıcıya istediğinde bilgi sağlama gibi özellikleri de nitelikli e-kitap uygulamalarının sahip olması gereken özellikler arasında sıralamışlardır (Aktaran Bozkurt Yükçü vd., 2019, s. 152).

Nitelikli e-kitapların varlığı kadar, çocukların veya yetişkinlerin bu kitaplara ücretsiz erişimi de önemlidir. Yurt dışında Raz-Kids, TumbleBook Library, Oxford Owl gibi üyelik oluşturduktan sonra çocuklara ücretsiz olarak zengin içerikler sunan etkileşimli kitap

platformları mevcutken, Türkiye’de bu uygulamalar oldukça sınırlıdır. Ülkemizde çocuklar için ücretsiz etkileşimli e-kitap sağlayan en zengin içeriğe sahip tek uygulama TRT Çocuk Kitaplık uygulamasıdır. TRT Çocuk Kitaplık uygulaması, Türkiye Radyo Televizyon Kurumu Genel Müdürlüğü tarafından geliştirilmiş ve 23 Nisan 2021 tarihinde Türkiye’nin en kapsamlı dijital çocuk kitaplığı olma amacıyla kullanıcılara sunulmuştur. Bu uygulama aracılığıyla çocukların, alan uzmanları tarafından onaylanan, hayal güçlerini, görsel, işitsel, duygusal ve bilişsel gelişimlerini destekleyecek nitelikli resimli çocuk kitapları ile buluşmaları ve böylece kitap okuma deneyimlerinin daha eğlenceli hâle getirilmesi hedeflenmektedir (TRT Haber, 2021).

TRT Çocuk Kitaplık uygulamasında, 3-7 yaş çocuklar için uzmanlar tarafından seçilmiş, çoklu ortam özelliklerine sahip e-kitaplar yer almaktadır. Ayrıca her kitabın sonunda, kitapta geçen öyküyle ilişkili sorular ve oyunlar mevcuttur. Uygulamada yer alan kitaplar, “Hayatın İçinden”, “Meraklı Bilgin”, “Bizim Masallar”, “Doğanın Masalı” ve “Bizim Kahramanlar” olmak üzere 5 kategoride sınıflandırılmıştır. Akıllı telefonlara ve tabletlere ücretsiz olarak indirilebilen uygulamada, kitapların tamamına erişim sağlayabilmek için e-posta adresi, ad ve şifre ile üyelik oluşturulması gerekmektedir. Üye olduktan sonra kullanıcı profilinde en az bir çocuk hesabı oluşturulmalıdır. Çocuk hesabı oluşturmak için çocuğun ismi, doğum yılı, cinsiyeti ve profil resmi (isteğe bağlı) bilgilerinin eklenmesi gerekmektedir. Uygulama, çocuk hesabında yer alan bilgilere göre çocuğun yaş grubuna uygun kitapları kategorilere ayırarak kullanıcıya sunmaktadır. Ayrıca uygulama, “Dünya Su Günü”, “Yaşlılar Haftası” gibi belirli gün ve haftalarda bildirim göndererek, o günün veya haftanın konusu ile ilgili kullanıcıya kitap önerisinde bulunmaktadır.

Çocuklar, tabletler ve akıllı telefonlar başta olmak üzere teknolojiyle iç içe yaşamakta ve zaman zaman bu cihazları gelişim ve öğrenme amacı dışında kullanmaktadırlar (Odabaş, 2019, s. 1). Nitelikli etkileşimli e-kitaplar, çocukların kullanmaktan hoşlandıkları bu mobil cihazlar aracılığıyla, dinleme ve anlama becerilerini, bilişsel, dil, sosyal-duygusal ve ince motor gelişim alanlarını destekleyebilecek fırsatlar sunabilir. Ancak yapılan araştırmalar, çocuklara yönelik etkileşimli e-kitap uygulamalarında dil uyumsuzluğu, reklam yoğunluğu, erişim koşulları, kilitlenme gibi sorunların olduğunu, Türkçe içeriğin az olduğunu, yabancı dilden çevrilen içeriklerde ise çeviri hatalarının olduğunu, bir kısmının ise çocukların yaş düzeyine uygun olmayan özelliklere sahip olduğunu göstermektedir (Odabaş, 2019, s. 6). Yurt dışında üyelik oluşturduktan sonra çocuklara ücretsiz olarak zengin içerikler sunan uygulamalar mevcutken, ülkemizde bu platformlar henüz istenen nicelikte değildir. Ülkemiz çocuklarının da nitelikli etkileşimli e-kitaplara erişiminin önemli olduğu düşünülerek, bu araştırmada 3-7 yaş çocuklar için geliştirilmiş yerli bir dijital kitaplık olan TRT Çocuk Kitaplık uygulamasının ve uygulamada yer alan okul öncesi dönem çocuklarına yönelik (3+, 4+ ve 5+ yaş) e-kitapların incelenmesi amaçlanmıştır.

Yöntem

Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi, araştırılması hedeflenen olgulara yönelik basılı ya da dijital materyallerin toplanarak, sistematik olarak incelenmesi ve amaç doğrultusunda değerlendirilmesi olarak tanımlanmaktadır (Bowen, 2009, s. 27; Sak vd., 2021, s. 230; Yıldırım ve Şimşek, 2018, ss. 217-218). Merriam’a (2013, s. 170) göre doküman analizi; araştırma problemine uygun dokümanları bulma, bulunan dokümanların orijinalliğini gözden geçirme, sistematik kodlama

ya da kategorileştirme ve verilerin analizi aşamalarından oluşmaktadır. Bu araştırmada da TRT Çocuk Kitaplık uygulaması, uygulamada yer alan etkileşimli kitaplar, kitap sonunda yer alan sorular ve oyunlar ele alınarak doküman analizi aşamalarına tabi tutulmuştur.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu belirlenirken amaçlı örneklem yöntemlerinden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Ölçüt örnekleme yönteminde örneklem, araştırma problemi ile ilgili belirlenen niteliklere sahip olay, nesne, kişi ya da durumların belirlenmesinde kullanılmaktadır (Büyüköztürk vd., 2018, ss. 94-95). Araştırmanın amacı Türkiye'nin en kapsamlı dijital çocuk kitaplığı olarak geliştirilen ve ücretsiz etkileşimli e-kitap sağlayan TRT Çocuk Kitaplık uygulamasının ve uygulamada yer alan okul öncesi döneme yönelik çocuk kitaplarının incelenmesidir. Bu kapsamda araştırmanın çalışma grubu, TRT Çocuk Kitaplık uygulaması ve 15.06.2022 tarihi itibarıyla TRT Çocuk Kitaplık uygulamasında yer alan 270 kitaptan 3-5 yaş grubu çocuklar için uygun olduğu belirtilen ve araştırma kriterlerini karşılayan 172 kitaptan oluşmaktadır. TRT Çocuk Kitaplık uygulamasında yer alan kitapların yaş ve kategorilere göre dağılımı Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1

TRT Çocuk Kitaplık Uygulamasında Yer Alan Tüm Kitapların Yaş ve Kategorilere Göre Dağılımı

Kategori	7+ yaş (n)	6+ yaş (n)	5+ yaş (n)	4+ yaş (n)	3+ yaş (n)	Toplam (n)
Hayatın İçinden	13	11	12	21	10	67
Meraklı Bilgin	9	4	9	17	9	48
Bizim Masallar	8	7	10	9	8	42
Doğanın Masalı	8	9	17	10	15	59
Bizim Kahramanlar	19	10	10	5	10	54
Toplam	57	41	58	62	52	270

Tablo 1'e bakıldığında uygulamada, en çok 4+ yaş (n=62), ardından 5+yaş (n=58) ve daha sonra sırasıyla 7+yaş (n=57), 3+ yaş (n=52) ve 6+ yaş (n=41) grubu çocuklarına yönelik etkileşimli e-kitapların yer aldığı görülmektedir. "Hayatın İçinden" kategorisi en çok kitap içeren kategori (n=67), "Bizim Masallar" ise en az kitabın yer aldığı kategoridir (n=42).

Veri Toplama Araçları

Veri toplama aracı belirlenirken, araştırılması amaçlanan TRT Çocuk Kitaplık uygulamasının hedef grubu olan 3-7 yaş aralığındaki çocukların gelişim özellikleri de göz önünde bulundurularak ilgili alan yazın incelenmiş ve "Etkileşimli E-Kitap Uygulaması Değerlendirme Kriterleri Kontrol Listesi" oluşturulmuştur. Kontrol listesi oluşturulurken, e-kitaplara ve e-kitaplık uygulaması değerlendirme araçlarına yönelik yapılan çalışmalardaki kriterler derlenmiştir (Alipour-Hafez vd., 2021, ss. 18-20; Alpay ve Okur, 2021, s. 8; Alpkıray ve Samur, 2017, s. 18; Anuradha ve Usha, 2006, s. 663; Ataman, 2005, s. 225; Bozkurt, 2013, ss. 123-124; Bozkurt Yükçü vd., 2019, ss. 153-158; Ersan, 2016, ss. 150-156; Larson, 2007, s. 59; McGeehan vd., 2018, ss. 67-68; Önder, 2010, s. 168; Pektaş Turgut, 2018, ss. 212-217; Shamir ve Korat, 2006, ss. 540-541). Kontrol listesi 41 madde içermekte ve "Uygulamanın Genel ve Teknik Özellikleri" (17 madde), "Uygulamanın Kullanım Özellikleri" (21 madde), "Etik Uygunluk ve Telif Hakları" (2 madde) ve "Ekonomiklik" (1 madde) olmak üzere dört bölümden oluşmaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Veriler, alan yazına dayalı olarak oluşturulan “Etkileşimli E-Kitap Uygulaması Değerlendirme Kriterleri Kontrol Listesi” ile toplandıktan sonra, araştırmacılar kontrol listesi aracılığı ile hem uygulamayı hem de uygulamadaki kitapları inceleyerek listedeki her madde için “Evet”, “Geliştirilmeli” veya “Hayır” seçeneklerinden birini işaretlemişlerdir. Elde edilen veriler betimsel istatistik araçları kullanılarak okuyucuya aktarılmıştır. Araştırmanın geçerliği için derinlemesine betimleme stratejisi kullanılmış ve araştırmanın her aşaması detaylı ve açık bir biçimde aktarılmıştır. Araştırmanın güvenilirliği için ise, her iki araştırmacı da uygulamayı ve uygulamada yer alan kitapların özelliklerini değerlendirerek formu kodladıktan sonra kodlayıcılar arası güvenilirlik katsayısı hesaplanmış ve %81 olarak bulunmuştur. Ardından kodlamalarda oluşan farklılıklar araştırmacılar tarafından birlikte değerlendirilmiş ve görüş birliği sağlanarak analizler sonuçlandırılmıştır.

TRT Çocuk Kitaplık uygulaması ve uygulamada yer alan kitapların incelendiği araştırmada katılımcılarla çalışılmamış veya herhangi bir katılımcı bilgisi kullanılmamıştır. Dolayısıyla araştırma etik kurul izin belgesi gerektirmemiştir.

Bulgular

Bu bölümde araştırma bulguları, öncelikle “TRT Çocuk Kitaplık Uygulamasının Özelliklerine İlişkin Bulgular” başlığı altında, kontrol listesinde yer alan “Uygulamanın Genel ve Teknik Özellikleri”, “Uygulamanın Kullanım Özellikleri”, “Etik Uygunluk ve Telif Hakları” ve “Ekonomiklik” başlıklarına paralel olarak sunulmuştur. TRT Çocuk Kitaplık uygulamasına ilişkin bulguların ardından, uygulamada yer alan okul öncesi dönem çocuklarına yönelik etkileşimli e-kitaplara ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

TRT Çocuk Kitaplık Uygulamasının Özelliklerine İlişkin Bulgular

Uygulamanın genel ve teknik özelliklerine ait bulgular Tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2

TRT Çocuk Kitaplık Uygulamasının Genel ve Teknik Özellikleri

Genel ve Teknik Özellikler	E*	G*	H*
1. Uygulama ilgi çekici çoklu ortam özelliklerine sahiptir.	✓		
2. Uygulama, cihaza kolayca yüklenmektedir.	✓		
3. Çevrim içi/çevrim dışı çalışabilme özelliğine sahiptir.		✓	
4. Uygulama güncellenebilir özelliğe sahiptir.	✓		
5. Uygulama kullanıcıya etkileşim zenginliği sunmaktadır.	✓		
6. Ekran süresi yetişkinler tarafından denetlenebilirdir.			✓
7. Uygulama ve uygulamada yer alan e-kitaplar tutarlı biçimde çalışmaktadır.	✓		
8. Görsel tasarım, etkileşimli öğeler, müzik ve diğer sesler rahatsız edici değildir, karmaşaya yol açmamaktadır.		✓	
9. Her ortama (gece-gündüz, parlaklık) ve her kişiye uyarlanabilme özelliğine sahiptir.		✓	
10. Tüm sayfalarda aynı menüler mevcuttur.	✓		
11. Uygulamada kullanılan semboller birbirinden ayırt edilebilir ve çocuğun kolaylıkla anlayıp kullanabileceği düzeydedir.	✓		
12. Kullanıcıya iletilen mesajlar gözün alışık olduğu konumlarda yer almaktadır.	✓		
13. Metin özelliklerinin boyutu ve şekli cihazın (tablet, telefon) boyutlarına uygundur.	✓		
14. Sayfayı kaydırmaya gerek kalmadan tam ekran içeriği gösterilmektedir.		✓	
15. Arama butonu özelliği mevcuttur.	✓		
16. Arama sonuçları metin içeren görsel sembollerle gösterilir.	✓		
17. Reklam içermemektedir.	✓		

Not. E*: Evet G*: Geliştirilmeli H*: Hayır

Tablo 2 incelendiğinde TRT Çocuk Kitaplık uygulamasının, Etkileşimli E-Kitap Uygulaması Değerlendirme Kriterleri Kontrol Listesi'nde yer alan 17 genel ve teknik kriterden 12'sini karşıladığı, dört kriterin ise geliştirilebilir nitelikte olduğu görülmektedir. Uygulamanın ekran süresinin yetişkinler tarafından denetlenebilme özelliğine sahip olmaması ise dikkat çeken bir bulgudur.

Tablo 3'te TRT Çocuk Kitaplık uygulamasının kullanım özelliklerine ilişkin bulgular yer almaktadır.

Tablo 3

TRT Çocuk Kitaplık Uygulamasının Kullanım Özellikleri

Kullanım Özellikleri	E*	G*	H*
1. Uygulamanın kullanımı kolaydır.	✓		
2. Uygulamada yazılı yönergeler azdır.	✓		
3. Uygulamada yer alan yönergeler görselleştirilmiştir.	✓		
4. Yönergeler sözel olarak seslendirilmektedir.			✓
5. Kitaplar türüne göre sınıflandırılmaktadır.	✓		
6. Her yaş grubu için uygun okuma listeleri sunulmaktadır.	✓		
7. Kullanıcının kolaylıkla arama yapabilmesine olanak tanımaktadır.		✓	
8. Arama yapılırken, arama kutusunda kullanıcıya anahtar kelimeler/otomatik öneriler sunulmaktadır.	✓		
9. Kullanıcı e-kitapların künye bilgilerine erişebilmektedir.	✓		
10. Kitap tasarımları yaşa uygun yönlendirmeler içerir.	✓		
11. E-kitap ileri geri düğmeleri içermektedir.	✓		
12. E-kitapta durdurma ve yeniden başlatma seçenekleri mevcuttur.	✓		
13. Anlatıcının veya anlatıcıların ses tonu, diksiyonu, vurgu ve tonlamaları uygundur.	✓		
14. Arka planda kullanılan müzikler, hikâyeler ile uyum içerisindedir.		✓	
15. Sözcükler soldan sağa, yukarıdan aşağıya doğru vurgulanır.			✓
16. İllüstrasyonları etkinleştirmek, içerik bilgilerini genişletmek veya zenginleştirmek için hareketli görseller kullanılmaktadır.		✓	
17. E-kitap, çocuğun yetişkinle veya tek başına okuması için gereken özelliklere sahiptir.	✓		
18. E-kitap, çocukların minimum yardımla programa hâkim olmasını sağlamaktadır.	✓		
19. Çocuğun içeriği düzenleyebilmesine imkân tanır (vurgulama, not ekleme, işaretleme, araç vb.).		✓	
20. Kullanıcı kitapta favori sayfalarını kaydedebilir ve görüntüleyebilir.			✓
21. Kitaplar, çocuğun öğrenme sürecini değerlendirebilecek mekanizmalar içerir (oyun, bulmaca, çizim vb.).	✓		

Not. E: Evet G*: Geliştirilmeli H*: Hayır*

Tablo 3'te TRT Çocuk Kitaplık uygulamasının, kontrol listesinde yer alan kullanım özelliklerine ilişkin 21 kriterinden 14'ünü karşıladığı görülmektedir. Ayrıca uygulamanın kullanım özellikleri değerlendirildiğinde, kontrol listesinde yer alan dört kriterin geliştirilebilir nitelikte olduğu, üç kriterin ise uygulamanın kullanım özellikleri arasında yer almadığı tespit edilmiştir.

Uygulamanın etik uygunluk, telif hakları ve ekonomiklik özelliklerine ilişkin bulgulara, Tablo 4'te yer verilmiştir.

Tablo 4*TRT Çocuk Kitaplık Uygulamasının Etik Uygunluk, Telif Hakları ve Ekonomiklik Özellikleri*

Etik Uygunluk, Telif Hakları		E*	G*	H*
1.	Etik açıdan uygundur.	✓		
2.	Etkileşimli e-kitap dijital hak yönetimi çerçevesinde korunmaktadır.	✓		
Ekonomiklik				
1.	Etkileşimli e-kitap uygulaması ekonomiktir.	✓		

Not. E: Evet G*: Geliştirilmeli H*: Hayır*

Tablo 4’te yer alan bulgular, uygulamanın, etik uygunluk, telif hakları ve ekonomiklik başlığında yer alan tüm kriterleri karşıladığını göstermektedir.

TRT Çocuk Kitaplık Uygulamasında Yer Alan Okul Öncesi Dönem Çocuklarına Yönelik Etkileşimli E-Kitaplara Ait Bulgular

Tablo 5’te uygulamada yer alan etkileşimli e-kitapların yer aldığı kategoriler ve okul öncesi dönem yaş gruplarına göre dağılımı yer almaktadır.

Tablo 5*Uygulamada Yer Alan 3-4-5 Yaş Grubuna Yönelik Etkileşimli E-Kitapların Kategori ve Yaş Grubuna Göre Dağılımı*

Kategori	3+ yaş (n)	4+ yaş (n)	5+ yaş (n)	Toplam (n)
Hayatın İçinden	10	21	12	43
Meraklı Bilgin	9	17	9	35
Bizim Masallar	8	9	10	27
Doğanın Masalı	15	10	17	42
Bizim Kahramanlar	10	5	10	25
Toplam	52	62	58	172

Tablo incelendiğinde e-kitapların Hayatın İçinden (n=43), Doğanın Masalı (n=42), Meraklı Bilgin (n=35), Bizim Masallar (n=27) ve Bizim Kahramanlar (n=25) kategorilerinde gruplandığı görülmektedir. E-kitapların yaş grubuna göre dağılımına bakıldığında 3+ yaş grubu çocuklara yönelik 52 kitabın, 4+ yaş grubu çocuklara yönelik 62 kitabın ve 5+ yaş grubu çocuklara yönelik 58 kitabın, okul öncesi döneme yönelik ise toplam 172 kitabın yer aldığı tespit edilmiştir.

Tablo 6’da uygulamada yer alan etkileşimli e-kitapların yayınevlerine göre dağılımı gösterilmektedir.

Tablo 6*Uygulamada Yer Alan 3-4-5 Yaş Grubuna Yönelik Etkileşimli E-Kitapların Yayımlandıkları Yayınevine Göre Dağılımı*

Yayınevi	n	Yayınevi	n
Erdem Yayınevi	66	Yumurcak Yayınları	7
Cezve Yayınları	13	Kaknüs Çocuk	6
Nar Çocuk	12	Nito Kitap	5
Selimer Yayınları	12	Balık Kitap	4
Hayat Okul	9	FOM Kitap	4
Yeşil Dinozor Yayın	9	Redhouse Kidz	4
Çilek Kitaplar	8	Masal Seramik Yayınları	3
Damla Yayınları	8	Edam Yayınları	2

Tablo 6'daki bulgular, uygulamada en çok Erdem Yayınevi'ne (n=66) ait etkileşimli e-kitap olduğunu göstermektedir. Bununla birlikte, Cezve Yayınları (n=13), Nar Çocuk (n=12), Selimer Yayınları (n=12), Hayat Okul (n=9), Yeşil Dinozor Yayın (n=9), Çilek Kitaplar (n=8), Damla Yayınları (n=8) ve diğer yayınevlerine ait etkileşimli e-kitaplar da mevcuttur.

Tablo 7'de, etkileşimli e-kitapların yaş gruplarına göre, Türkçe yazılmış olması veya yabancı dilde yazılmış olup çeviri yoluyla dilimize kazandırılmış olma durumuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 7

Uygulamada Yer Alan 3-4-5 Yaş Grubuna Yönelik Etkileşimli E-Kitapların Orijinal Dili

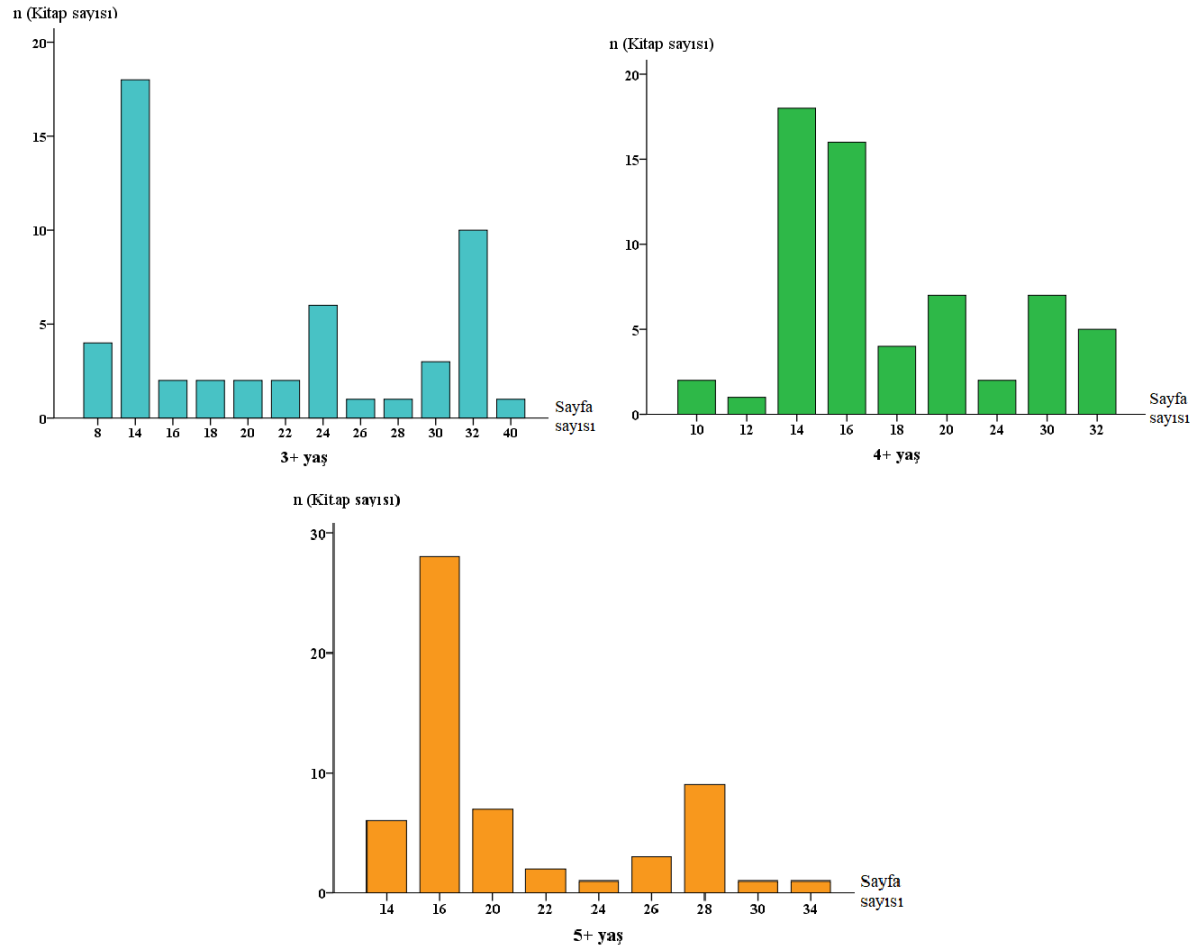
Kitabın orijinal dili	3+ yaş (n)	4+ yaş (n)	5+ yaş (n)	Toplam (n)
Türkçe	52	56	56	164
Çeviri	0	6	2	8

Tablo 7 irdelendiğinde, 3+ yaş kitaplarının tamamının, 4+ yaş kitaplarının 56'sının, 5+ yaş kitaplarının ise ikisi hariç hepsinin orijinal dilinin Türkçe olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Uygulamada yer alan etkileşimli e-kitapların sayfa sayılarının yaş grupları bazında dağılımı Şekil 1'de gösterilmiştir.

Şekil 1

Uygulamada Yer Alan Etkileşimli E-Kitapların Sayfa Sayılarının Yaş Gruplarına Göre Dağılımları

Şekil 1 incelendiğinde uygulamada 3+ yaş grubuna yönelik en çok 14 sayfalık (n=18), ardından 32 sayfalık (n=10) kitapların yer aldığı görülmektedir. 4+ yaş grubuna yönelik ise uygulamada en çok 14 sayfalık (n=18), ardından 16 sayfalık (n=16) kitapların; 5+ yaş grubu için ise en çok 16 (n=28), ardından 28 sayfalık (n=9) kitapların olduğu bulunmuştur. Ayrıca uygulamada 3+ yaş grubu kategorisinde yer alan 40 sayfalık 1 kitabın, 4+ yaş grubu kategorisinde yer alan 30 ve 32 sayfalık toplam 12 kitabın, 5+ yaş grubu kategorisinde yer alan 34 sayfalık 1 kitabın olduğu da dikkat çekmektedir.

Uygulamada yer alan okul öncesi dönem çocuklarına yönelik etkileşimli e-kitapların sonunda yer alan etkinliklere ait bulgular Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Uygulamada Yer Alan 3-4-5 Yaş Grubuna Yönelik Etkileşimli E-Kitapların Sonunda Yer Alan Etkinlikler

Etkileşimli soru sayısı	3+ yaş (n)	4+ yaş (n)	5+ yaş (n)	Toplam (n)
3	47	62	57	166
2	5	0	1	6
Toplam	52	62	58	172
Etkileşimli oyun türü	3+ yaş (n)	4+ yaş (n)	5+ yaş (n)	Toplam (n)
Yapboz	18	23	23	64
Labirent takip	12	18	20	50
Hafıza eşleştirme kartı	11	11	7	29
Sayıları birleştirerek karakter oluşturma	11	10	8	29
Toplam	52	62	58	172

Tabloda yer alan bulgulara bakıldığında, uygulamada yer alan 3+, 4+ ve 5+ yaş grubu çocuklara yönelik tüm etkileşimli e-kitapların sonunda hikâye ile ilgili iki ya da üç adet etkileşimli sorunun yer aldığı görülmektedir. Hem 3+ yaş (n=47), hem de 5+ yaş grubu çocuklara yönelik kitapların çoğunda (n=57), 4+ yaş grubuna yönelik kitapların ise tamamında (n=62) hikâye sonunda üç adet sorunun yer aldığı bulunmuştur.

İncelenen etkileşimli e-kitaplarda tüm hikâyelerin sonunda etkileşimli soruların ardından etkileşimli oyunların yer aldığı tespit edilmiştir. Hem 3+, hem 4+, hem de 5+ yaşa yönelik etkileşimli e-kitapların sonunda yer alan oyun türlerinin toplamına bakıldığında en çok yapboz (n=64), ardından sırasıyla labirent takip (n=50), hafıza eşleştirme kartı (n=29) ve sayıları birleştirerek karakter oluşturma (n=29) oyunlarına yer verildiği bulunmuştur.

Sonuç ve Tartışma

Araştırma sonucunda, TRT Çocuk Kitaplık uygulamasının ilgi çekici çoklu ortam özelliklerine sahip olduğu, akıllı telefon veya tabletlere kolayca yüklendiği, uygulamanın kendisini güncellediği, kullanıcıya etkileşim zenginliği sunduğu, e-kitapların sorunsuz biçimde açıldığı ve çalıştığı, tüm sayfalarda kullanıcıya aynı menülerin sunulduğu, kullanılan sembollerin birbirinden ayırt edilebilir ve çocukların kolayca anlayıp kullanabileceği düzeyde olduğu bulunmuştur. İlgili alan yazın incelendiğinde, yukarıda bahsedilen bu genel ve teknik özelliklerin nitelikli e-kitap uygulamalarında olması gerektiği görülmektedir (Alpkıray ve Samur, 2017, s. 18; Anuradha ve Usha, 2006, s. 663; Bircher, 2012, s. 72; Bozkurt, 2013, ss. 123-124; Bozkurt Yükçü vd., 2019, s. 159; Buckleitner, 2013, ss 7-8; Shamir ve Korat, 2006, ss. 540-541). Bu özelliklerin yanı sıra, uygulamada kullanıcıya verilen iletilerin gözün alışık

olduğu konumlarda yer aldığı, kullanılan metin boyutunun ve fontunun akıllı telefon veya tablet boyutlarına uygun olduğu, uygulamada arama butonu özelliğinin bulunduğu, arama sonuçlarının metin içeren görsel sembollerle gösterildiği ve uygulamanın reklam içermediği tespit edilmiştir. Okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özellikleri ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulduğunda, uygulamanın sahip olduğu bu genel ve teknik unsurların istenen nitelikte olduğu ifade edilebilir. Nitekim Bozkurt Yükçü ve arkadaşları (2019, s. 159) tarafından yapılan çalışmada, henüz okumayı bilmeyen çocuklar için geliştirilen e-kitap uygulamalarında ne kadar çok çoklu ortam özelliği olursa çocukların o kadar dikkatini çekeceği, çocukların anlaması için uygulamadaki yönergelerin görselleştirilmesi gerektiği ve çocuklardan bir tüketici olarak faydalanılmaması için uygulamaların reklam içermemesi gerektiği belirtilmiştir. Bununla birlikte TRT Çocuk Kitaplık uygulamasında olduğu gibi okul öncesi dönem çocuklarına yönelik uygulamalarda, az miktarda yazılı yönergenin yanında çocukların günlük hayattan aşına olduğu sembolere ve görsellere yer vermenin, çocukların bu uygulamaları bağımsız biçimde kullanmalarını destekleyeceği, ayrıca görsel okuma ve okuma yazmaya hazırlık becerilerini de geliştirebileceği düşünülmektedir.

Araştırma sonucunda uygulamanın genel ve teknik özelliklerinin çoğunlukla istenen niteliklere sahip olduğu ancak özellikle okul öncesi dönem düşünüldüğünde, uygulamanın bazı özelliklerinin geliştirilmesi ve uygulamaya bazı özelliklerin eklenmesinin gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Örneğin uygulamaya çevrim dışı olarak bağlanıldığında, uygulamanın sağ üst köşesinde yer alan çocuk simgesine tıklanıldığında açılan “Odam” ara yüzü çalışmamaktadır ve bu özelliğin geliştirilmesi gerektiği sonucuna varılmıştır. Etkileşimli e-kitapların çevrim içi veya çevrim dışı tüm özellikleriyle beraber çalışması, kullanıcıya esneklik sağlayan önemli unsurlardan biridir (Bozkurt, 2013, s. 124). Özellikle akıllı cihazları internet bağlantısı olmadan okul öncesi dönemdeki çocuklarının kullanımına sunan ebeveynler için uygulamanın bazı özelliklerinin çevrim dışı modda çalışmaması işlevsel değildir. Ayrıca çocuklar da uygulamadaki bazı özelliklerin internet olmadan çalışmamasından keyif almayabilir ve e-kitap uygulamasına olan ilgilerini kaybedebilirler. Uygulama incelendiğinde dikkati çeken bir diğer nokta, uygulamanın bazı unsurlarında yer alan çoklu ortam öğelerinin (tasarım, etkileşimli öğeler, müzik vb.) karmaşaya yol açtığıdır. Nitelikli e-kitap uygulamalarında yer alan etkileşimli öğelerin, müzik ve seslerin rahatsız edici olmayan özellikte olması gerekmektedir (Bozkurt Yükçü vd., 2019, s. 152; Ersan, 2016, s. 150). Bu nedenle uygulamadaki bu öğelerin sadeleştirilmesi gerektiği düşünülmektedir. Örneğin bazı kitaplarda yer alan müziklerin hikâye ile uyum göstermediği, bazı kitaplarda ise hareketli öğelerin çok fazla kullanımının karmaşaya yol açtığı bulunmuştur. Bu durum, çocukların ilgisinin kitaptan kopmasına neden olabilir. Araştırma sonucuna benzer olarak alan yazındaki ilgili çalışmalarda da çoklu ortam öğelerinin karmaşaya sebep olmasının çocukların bu uygulamalardan istenen biçimde faydalanmasına engel olacağı, dolayısıyla çoklu ortam özelliklerinin rahatsız edici ve karmaşık değil, anlaşılabilir ve eğlenceli olması, kullanılan efektlerin kavramsal altyapı ile uyumlu olması gibi unsurlara dikkat çekilmektedir (Bircher, 2012, s. 72; Ersan, 2016, s. 150; Kucirkova, 2019, s. 212; Naranjo-Bock, 2011).

Araştırmada, TRT Çocuk Kitaplık uygulamasının ekran süresinin yetişkinler tarafından denetlenebilirlik özelliğinin olmadığı bulunmuştur ve bu durumun uygulamanın en önemli eksiklerinden biri olduğu düşünülmektedir. Çocukların uzun süreli ekrana maruz kalmaları

çocuklarda çeşitli sağlık, davranış ve uyku sorunlarına yol açabilmektedir. Bu nedenle Amerikan Pediatri Akademisi 2-5 yaş arası çocuklar için ekran süresinin günde 1 saat ile sınırlandırılmasını tavsiye etmektedir (Braithwaite vd., 2013, s. 1; Cox vd., 2012, s. 58; Çelik vd., 2021, s. 344; Liu vd., 2021, s. 3). Çocuklar üzerinde teknolojinin olumsuz etkilerine yol açmamak için TRT Çocuk Kitaplık uygulamasında ebeveynlere çocuklarının uygulamayı kullanma sürelerini ayarlayabilecekleri bir seçenek sunulmasının oldukça gerekli olduğu düşünülmektedir. Bunun yanında uygulamada yer alan bir diğer özellik olan ebeveyn panelinde bildirimler, kitaplık, istatistikler ve profiller başlıkları yer almaktadır. Bildirimler başlığında hangi çocuk hesabından hangi gün ve saatte, hangi kitabın ne kadar süre, kaç sayfa okunduğu, kitap sonunda yer alan sorulardan kaçının cevaplandığı ve kitap sonunda yer alan oyunda ne kadar süre geçirildiği bilgileri görülebilmektedir. Kitaplık başlığında her bir çocuk profilinde okunan her bir kitap ayrı ayrı gösterilmekle birlikte, ayrıca uygulamada ekli olan tüm çocuk profillerinde okunan kitaplar bir arada da gösterilmektedir. Bildirimler başlığında, çocuk profili bazında toplam okunan sayfa sayısı ve okuma süresi saatlik aktivite ortalamaları çizelgesi ile sunulurken, son 7 gün, son 30 gün ve son 12 ayda toplam okuma ve oyun süresi ile cevaplanan soru sayısı yer almaktadır. Ayrıca kategori kullanım oranlarından, çocukların daha çok hangi kategorideki kitapları okuduğu ve favori kitaplarının bilgilerine ulaşılabilir. Uygulamada yer alan bu özellikler sayesinde ebeveynler çocuklarının ilgi duyduğu kitapları, uygulamada geçirdikleri süreyi ve okunan sayfa sayısını takip edebilmektedir. Huang ve Liang (2015, s. 868) yaptıkları çalışmada, ebeveynlerin e-kitap uygulamalarındaki söz konusu veriler aracılığıyla, çocuklarının ilgi ve gelişimlerini takip ederek okuma stratejileri belirleyebileceklerini ifade etmiştir. Dolayısıyla ebeveyn paneli, uygulamanın olumlu bir özelliği olarak değerlendirilebilir.

Araştırmada TRT Çocuk Kitaplık uygulamasının kullanım özelliklerine ilişkin bulgulardan yola çıkılarak, uygulamanın kullanımının kolay olduğu, yazılı yönergelerin az olduğu var olan yönergelerin ise görselleştirildiği, kitapların türüne göre kategorilere ayrıldığı (Hayatın İçinden, Bizim Masallar vb.), her yaş grubu için okuma listelerinin oluşturulduğu, arama yapılırken kullanıcıya otomatik öneriler sunulduğu bulunmuştur. E-kitapların künye bilgileri yer almakta, kitap tasarımları yaş grubuna uygun yönlendirmeler içermektedir. E-kitaplarda ileri-geri gitme, durdurma ve yeniden başlatma seçenekleri bulunmaktadır. E-kitap çocuğun en az yardımla uygulamayı kullanımını sağlamaktadır. Uygulamada yer alan kategorilerde profili oluşturulan çocuğun yaş grubuna uygun kitaplar yer almakta, aynı zamanda diğer kitaplar başlığı altında çocuğun yaş grubunun altında olan kitaplara yönelik öneriler de sunulmaktadır. Kategoriye giriş yapıldıktan sonra okunmak istenen kitap seçildiğinde, okumaya başlamadan önce kitabın künye bilgileri gösterilmektedir. Künyede kitabın ismine, yayınevine, yazarına, resimleyenine, yaş grubuna, sayfa sayısına ve eISBN numarasına ilişkin bilgilerin yanı sıra kitabın kapak resmi yer almaktadır. Ayrıca araştırmada, hikâyeleri okuyan okuyucuların ses tonları, diksiyonları ve vurgulamalarının düzgün ve anlaşılır olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bunların yanında incelenen e-kitapların, çocukların en az yardımla programa hâkim olmasını sağlayacak özelliklere sahip olması da olumlu bir noktadır. Nitekim Aliagas ve Margallo (2017, s. 51) tarafından yapılan araştırmada da etkileşimli dijital kitapların çocukların özerkliğini desteklediği, dolayısıyla çocukların daha eğlenceli vakit geçirdikleri ve kitap okuma sürecine daha fazla dâhil oldukları bulunmuştur. Araştırma sonuçlarına paralel olarak, nitelikli e-kitap uygulamalarının kullanım özelliklerine

konu olan araştırmalarda da uygulamanın kullanımının kolay olması (Alpkıray ve Samur, 2017, s. 18; Bozkurt Yükçü vd., 2019, s. 152; McGeehan vd., 2018, s. 67; Pektaş Turgut, 2018, s. 209; Shamir ve Korat, 2006, s. 540), yazılı yönergelerin az olması (Alipour-Hafezi vd., 2021, s. 18; Bozkurt Yükçü vd., 2019, s. 152), yönergelerin görselleştirilmesi (Bozkurt Yükçü vd., 2019, s. 152; Shamir ve Korat, 2006, s. 540), kitapların türlerine göre kategorilere ayrılması, yaşa uygun okuma önerileri sunulması, kullanıcının kolaylıkla arama yapabildiği ve arama yapılırken kullanıcıya otomatik öneriler sunulması (Alipour-Hafezi vd., 2021, s. 19), kullanıcıların e-kitapların künye bilgilerine erişebilmelerine imkân sağlanması (Ersan, 2014, s. 84), e-kitabı okurken ileri geri düğmelerinin, durdurma ve yeniden başlatma seçeneklerinin olması (Shamir ve Korat, 2006, s. 540) ve anlatıcının veya anlatıcıların ses tonu, diksiyonu, vurgu ve tonlamalarının uygun olması (Bozkurt, 2013, s. 123; Bull ve Kadger, 2005, aktaran Alpay ve Okur, 2021, s. 8; Pektaş Turgut, 2018, s. 209) gibi özelliklerin ön planda olduğu görülmektedir. TRT Çocuk Kitaplık uygulamasında bu özelliklerin yanı sıra, her kitabın sonunda kitap hakkında çocuğun öğrenme sürecini değerlendirebileceği, etkileşimli iki ya da üç soru bulunmaktadır. Sorular çocukların hikâyedeki kahramanları veya olay örgüsünü hatırlamalarına yönelik kapalı uçlu sorulardır. Sorular seslendirilmekte ve seçenekler görsellerle temsil edilmektedir. Yanlış cevap verildiğinde cevabın yanlış olduğuna yönelik uyarı sesi duyulmakta ve doğru cevap bulduktan sonra bir sonraki soruya geçiş yapılabilmektedir. Sorular tamamlandıktan sonra hikâyeye ile ilgili etkileşimli bir oyun (yapboz, labirent takip, hafıza eşleştirme kartı veya sayıları birleştirerek karakter oluşturma) yer almaktadır. Kirişciğil Doğan (2012, s. 49) tarafından yapılan araştırmada, çocukların bir yetişkine bağımlı olmadan yararlandıkları boyama, interaktif oyun ve yapboz gibi eğitim amaçlı etkileşimli içeriklerin dikkat, ilgi ve motivasyonu yüksek tutan etkili öğrenme içerikleri arasında yer aldığı sonucuna ulaşılmıştır. Dolayısıyla TRT Çocuk Kitaplık uygulamasında e-kitapların sonunda yer alan etkileşimli soru ve oyunların amacına hizmet ettiği ifade edilebilir.

Araştırma sonucunda uygulamanın, kullanıma ilişkin çoğu kriteri karşılama yanında, geliştirilmesi gereken ve eksik olarak görülen bazı özellikleri olduğu da göze çarpmaktadır. Uygulamada arama yapabilme özelliğinin okul öncesi dönem çocuklarının gelişim özellikleri ve okuma yazma bilmedikleri göz önünde bulundurularak geliştirilmesi, hikâyelerde kullanılan arka plan müziklerinin hikâyenin içeriği ile uyumunun gözden geçirilmesi, hikâyelerdeki etkinleştirilebilen illüstrasyonların yalnızca hareket ederek çocuğun dikkatini çekme işlevine değil, aynı zamanda hikâyeye ilişkin içeriği zenginleştirme işlevine de sahip olması gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca uygulamada yer alan e-kitaplarda, yönergeler sözel olarak seslendirildiği ve okuma esnasında sözcükler bir görsel ya da imleç yardımıyla soldan sağa ve yukarıdan aşağıya vurgulandığı takdirde, uygulamanın görme yetersizliği veya öğrenme güçlüğü gibi özel gereksinimlere sahip olan çocuklara daha çok hitap edebileceği ve daha kapsayıcı olabileceği söylenebilir. Ayrıca uygulamada kitapta favori sayfaları kaydetme ve görüntüleme özelliği bulunmamaktadır. Bunların yanında ayrıca ekleme özelliğine sahip olan uygulamaya, geleneksel kitaplarda kolaylıkla gerçekleştirilebilen not ekleme ve işaretleme özellikleri de eklenebilir. Bu özelliğin de uygulamaya eklenmesiyle e-kitaplarda, geleneksel okuma sırasında yapılan işlevlerin de gerçekleştirilmesini mümkün kılarak kullanım özelliklerini zenginleştirir (Önder, 2010, s. 28).

Araştırma sonuçları, TRT Çocuk Kitaplık uygulamasının etik açıdan uygun olduğunu, etkileşimli e-kitapların dijital hak yönetimi çerçevesinde korunduğunu göstermektedir. E-kitapların ekonomik olması da geleneksel kitaplar karşısında taşıdığı bir diğer avantaj ve önemli bir kriterdir (Ataman, 2005, s. 225; Önder, 2010, s. 168). Uygulamanın ücretsiz olması, ekonomik olma kriterini de karşılamaktadır.

E-kitaplar, günümüzde dijital yerliler olarak isimlendirilen çocukların dikkatini hikâyeye çekerek, çocukları hikâyeyi dinlemeye motive etmektedir (Smith, 2012, s. 15). Çocuk kitapları uzmanlık gerektiren kitaplardır ve çocuklara kitaplar sunulurken dikkat edilmesi gereken bazı noktalar bulunmaktadır (Gönen vd., 2015, s. 38, Parker, 2005, s. 3). Kitap seçimi yapılırken çocukların yaşları, ilgileri, merakları ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulmalıdır ve bu nedenle çocuklara belirli yaş düzeylerinde farklı kitaplar sunulmalıdır (Gündüz, 2007, s. 37). Erken çocukluk dönemi kitaplarında yaş grubu önerisinin yer alması, doğru kitap seçimine katkı sağlayarak, çocukların gelişimini destekleyebilmektedir (Çiftçi, 2013, s. 130). Yetişkinler kitap seçiminde tüm bu noktaları göz önünde bulundurduğunda, çocukların uzun vadeli kitap sevgileri desteklenebilir. Çocuklara yönelik hazırlanan etkileşimli e-kitap uygulamalarında kitapların kategoriler halinde sunulması, çocukların yaş gruplarına uygun kitaplarla karşılaşmasına, kitaplar aracılığıyla ilgi ve ihtiyaçlarını karşılamalarına ve okuma sevgisi kazanmalarına fırsat tanıyabilir. Araştırmada TRT Çocuk Kitaplık uygulamasındaki okul öncesi dönem çocuklarına yönelik etkileşimli e-kitaplara ilişkin elde edilen bulgular sonucunda, kitapların konularına göre Hayatın İçinden, Doğanın Masalı, Meraklı Bilgin, Bizim Masallar ve Bizim Kahramanlar olmak üzere beş kategoride; yaş grubuna göre ise 3+, 4+ ve 5+ yaş kategorilerinde kullanıcılara sunulduğu bulunmuştur. Uygulamada yer alan kitapların konularına ve yaş gruplarına göre kategoriler halinde yer almasının çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına hitap eden kitaplara daha kolay erişim sağlayabilmeleri açısından olumlu bir özellik olduğu düşünülmektedir. Ayrıca uygulamada yer alan kitapların yaş grubu kategorilerinde nicelik olarak dengeli biçimde yer alması olumlu bir özelliktir ve uygulamanın okul öncesi dönemdeki her yaşta çocuğun gelişimini destekleyecek içeriğe sahip olduğunu düşündürmektedir.

Uygulamada yer alan okul öncesi döneme yönelik kitapların yalnızca ikisinin çeviri olduğu, kitapların neredeyse tamamının orijinal dilinin Türkçe olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Uygulamada kitapların çeviri ya da orijinal dilde yazılmış olduğuna dair bilginin yer almadığı ve çeviri kitaplarda çevirmen bilgisine ulaşamadığı araştırmanın dikkat çekici bir sonucudur. Çocuklar kendi dillerine kazandırılmış bir metni, çevirmen aracılığı ile anlam evrenlerine katarlar. Dolayısıyla nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinde yazarın ve resimleyenin adı, yayın yılı ve yayınevinin adı gibi bilgilerin yanı sıra varsa çevirmenin adı da yer almalıdır (Karagöz, 2019, s. 528). Böylelikle çocuklarda farklı dillerin ve yabancı yazarların varlığına ilişkin de kültürel farkındalık uyandırılabilir.

Araştırmada, uygulamada yer alan bazı kitapların sayfa sayısı açısından okul öncesi dönem çocuklarını gelişim özelliklerine uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çocuk kitapları hazırlanırken okuryazarlık becerileri yönünden henüz gelişmekte olan okul öncesi dönem çocukları için sayfa sayısı 16 sayfaya kadar, bu becerilere sahip çocuklar için ise 32 sayfayı geçmeyecek şekilde planlanmalıdır (Yazıcı, 2020, s. 36). Bulgular sonucunda,

uygulamada yer alan 3, 4 ve 5 yaş çocuklarına yönelik bazı kitapların, 30-32 sayfa olduğu, hatta 3 yaş grubu kategorisinde 40 sayfalık bir kitabın yer aldığı bulunmuştur. İster basılı ister elektronik olsun, çocuk kitaplarında sayfa sayısının çocuğun dikkat süresine uygun özellikte olması gerektiği önemli bir gerçektir.

Araştırmada son olarak TRT Çocuk Kitaplık uygulamasındaki okul öncesi dönem çocuklarına yönelik etkileşimli e-kitapların tamamının sonunda hikâye ile ilgili iki ya da üç adet çoktan seçmeli sorunun ve yapboz, labirent takip, hafıza eşleştirme kartı ve sayıları birleştirerek karakter oluşturma oyunlarından birinin yer aldığı görülmüştür. Bu noktadan hareketle uygulamada yer alan etkileşimli e-kitapların çocukların okuduklarını ya da dinlediklerini hatırlamalarına, hikâyeyi anlamalarına ve kalıcı öğrenmeler oluşturmalarına katkıda bulunduğu ifade edilebilir. Nitekim Moreno ve Valdez (2005, ss. 43-44) yaptıkları çalışmada, e-kitaplarda yer alan çoktan seçmeli etkileşimli soruların çocukların okudukları hikâyeyi anlamlandırmalarına katkıda bulunduğunu belirtmiştir. Araştırma sonucunu destekler nitelikte alan yazında yapılan diğer bir çalışmada da kitap sonlarında yer alan etkileşimli sorular ve etkileşimli oyunların çocuklara zengin öğrenme deneyimleri sağladığı vurgulanmaktadır (Ersan, 2016, s. 153). E-kitap uygulamalarında kitap sonunda yer alan bulmaca, yapboz, kelime ve eşleştirme oyunları, boyama gibi farklı oyunlar çocuklara geri bildirim sağladığından, çocuklara öğrendikleri yeni bilgileri test etme ve uygulayabilme imkânı sağlamaktadır (Ersan, 2014, s. 70).

Özetle araştırmada, Türkiye'nin en kapsamlı dijital çocuk kitaplığı olarak geliştirilen TRT Çocuk Kitaplık uygulamasının genel ve teknik özellikleri, etik uygunluk, kullanım özellikleri, telif hakları ve ekonomiklik özellikleri bakımından değerlendirildiğinde çoğunlukla istenen niteliklere sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ancak özellikle okul öncesi dönem düşünüldüğünde, uygulamanın ve uygulamada yer alan kitapların bazı özelliklerinin geliştirilmesinin ve birtakım yeni özelliklerin eklenmesinin gerekli olduğu ifade edilebilir. TRT Çocuk Kitaplık uygulamasının, okul öncesi dönem çocuklarını uzmanlar tarafından seçilen etkileşimli e-kitaplar ile bir araya getiren nitelikli bir uygulama olduğu söylenebilir. Uygulamanın tamamen ücretsiz olması, uygulamanın öne çıkan önemli bir özelliğidir. Böylelikle bu etkileşimli e-kitaplara ebeveynlerin ve çocukların erişimi kolaylaşmakta ve çocuklar uygulamanın sunduğu etkileşimli e-kitap okuma ve zengin öğrenme deneyimlerine daha rahat erişebilmektedir.

Öneriler

Araştırma sonuçları doğrultusunda TRT Çocuk Kitaplık uygulaması ve uygulamada yer alan etkileşimli e-kitaplara yönelik öneriler aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır:

- Uygulama çevrim içi ve çevrim dışı olmak üzere her iki modda da tüm özellikleriyle birlikte çalışması için geliştirilebilir.
- Bazı kitaplarda yer alan müziklerin hikâye ile uyum göstermediği, bazı kitaplarda ise hareketli öğelerin çok fazla kullanımının karmaşaya yol açtığı bulunmuştur. Karmaşaya yol açan çoklu ortam öğeleri sadeleştirilebilir.
- E-kitapların sayfa sayıları gözden geçirilerek yaş gruplarına göre yapılan sınıflandırma yeniden düzenlenebilir.
- Kullanıcının kitaplığına eklediği e-kitaplar için da konularına veya yaş gruplarına göre kategorilere ayrılma özelliği eklenebilir.

- Uygulamada yer alan çeviri e-kitapların künyelerinde çevirmenin ismine de yer verilebilir.
- Ebeveynlerin çocuklarının uygulamayı kullanma sürelerini denetleyebilmeleri için ekran süresini denetleme özelliği eklenebilir.
- Arama yapabilme özelliği, okuma yazma bilmeyen okul öncesi dönem çocuklarının da kullanabileceği şekilde geliştirilebilir.
- Çocuklara yazı yönü farkındalığı kazandırmak ve özel öğrenme güçlüğü gibi özel gereksinimlere sahip çocukları daha çok desteklemek adına etkileşimli e-kitaplarda okuma esnasında imlecin yazıyı soldan sağa ve yukarıdan aşağıya takip etmesi sağlanabilir.
- Uygulamanın daha kapsayıcı olabilmesi adına yönergeler de sözel olarak seslendirilebilir.
- Etkileşimli e-kitaplarda yer alan hareketli görseller, hikâyelerde yer alan içeriği zenginleştirmeleri amacıyla yeniden düzenlenebilir. Böylelikle var olan etkileşim ögesi kitapla daha bağlantılı hâle gelebilir.
- Basılı kitaplarda kolaylıkla gerçekleştirilebilen not ekleme ve işaretleme özellikleri eklenebilir.
- Çocukların istedikleri zaman yeniden erişebilmeleri için e-kitapta favori sayfaları kaydetme ve görüntüleme özelliği eklenerek kullanım zenginleştirilebilir.
- E-kitapların sonundaki etkileşimli oyunlardan doğrudan kitap sayfalarına geri dönebilme özelliği eklenebilir.
- Kullanıcılar için bir öneri bölümü eklenebilir. Böylelikle ebeveynler ya da çocuklar beğendikleri basılı kitapların etkileşimli e-kitaba dönüştürülmesi için önerilerde bulunabilir ve önerilen kitaplar uzmanlar tarafından incelendikten sonra uygulamaya aktarılabilir.
- Uygulamanın son güncellenme tarihi ile uygulamada o tarih itibariyle kategorilerde yer alan toplam kitap sayısına ilişkin bilgi yer almamaktadır. Uygulamanın kullanımına ilişkin bu özellikler geliştirilebilir.

İzin ve Katkı Bildirimleri

Etik Kurul İzni

Yazarlar araştırmanın etik kurul izni gerektirmediğini beyan etmiştir.

Yazarlık Katkısı

Cansu Yıldız Taşdemir: Fikir / Kavram, Kavramsal arka plan, Veri toplama, Veri analizi, Veri görselleştirme, Yazım, Değerlendirme ve İnceleme

Selda Ata Doğan: Kavramsal arka plan, Metodoloji Veri toplama, Veri analizi, Yazım, Değerlendirme ve İnceleme

Kaynakça

Aliagas, C. ve Margallo, A. M. (2017). Children's responses to the inter-activity of storybook apps in family shared reading events involving the iPad. *Literacy*, 51, 44–52. <https://doi.org/10.1111/lit.12089>

- Alipour-Hafezi, M., Saberi, N. ve Radfar, H. (2021). Building children and adolescents' electronic book reading system: A conceptual model. *International Journal of Digital Content Management*, 1(2), 11-38. <https://doi.org/10.22054/dcm.2021.58824.1023>
- Alpay, N. ve Okur, M. R. (2021). Okul öncesi dönemdeki 5-6 yaş çocuklarının görsel okuryazarlık durumlarının ve dijital öğrenme içeriklerinin incelenmesi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 1-34. <https://doi.org/10.51948/auad.951885>
- Alpkıray, F. ve Samur, Y. (2017). A content analysis of thesis and dissertations published in Turkey on electronic books. *SDU International Journal of Educational Studies*, 4(1), 12-28.
- Anuradha, K. T. ve Usha, H. S. (2006). E-books access models: an analytical comparative study. *Electronic Library*, 24(5), 662-679. <https://doi.org/10.1108/02640470610707268>
- Arısoy, Ö. (2009). İnternet bağımlılığı ve tedavisi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(1), 55-67.
- Aşkın, O. (2016). *Okul öncesi eğitimde dijital çocuk kitabı uygulamalarının görsel iletişim sorunları ve uygulama önerisi* [Yüksek lisans tezi]. Işık Üniversitesi.
- Ataman, B. (2005). *Kil tabletten e-kitaba: Yazı teknolojisi e-bilinç* [Doktora tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Bircher, K. (2012). What makes a good picture book app. *The Horn Book Magazine*, 88(2), 72-78.
- Bowen, G. A. (2009). Document analysis as a qualitative research method. *Qualitative Research Journal*, 9(2), 27-40. <https://doi.org/10.3316/QRJ0902027>
- Bozkurt, A. (2013). *Açık ve uzaktan öğrenmeye yönelik etkileşimli e-kitap değerlendirme kriterlerinin belirlenmesi* [Yüksek lisans tezi]. Anadolu Üniversitesi.
- Bozkurt, A. ve Bozkaya, M. (2013a). Açık bir öğrenme malzemesi olarak etkileşimli e-kitap hazırlama adımları. *Eğitimde Politika Analizi Dergisi*, 2(2), 8-20.
- Bozkurt, A. ve Bozkaya, M. (2013b). Etkileşimli e-kitap: dünü, bugünü ve yarını. *Akademik Bilişim Konferansı Bildiri Kitapçığı* içinde (ss. 375-381). Akdeniz Üniversitesi: Antalya. <https://ab.org.tr/ab13/kitap/eski/125.pdf>
- Bozkurt, A. ve Bozkaya, M. (2015). Evaluation criteria for interactive E-books for open and distance learning. *The International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 16(5), 58-82. <https://doi.org/10.19173/irrodl.v16i5.2218>
- Bozkurt Yükçü, Ş., İzoğlu Tok, A. ve Bencik Kangal, S. (2019). Çocuk edebiyatının geldiği son nokta: Okul öncesi dönem resimli e-kitaplara gelişimsel bir bakış. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 139-164. <https://doi.org/10.24130/eccd-jecs.1967201931122>
- Braithwaite, I., Stewart, A. W., Hancox, R. J., Beasley, R., Murphy, R., Mitchell, E. A. ve Group, I. P. T. S. (2013). The worldwide association between television viewing and obesity in children and adolescents: Cross sectional study. *Plos One*, 8(9), 1-8. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0074263>
- Buckleitner, W. (2013). The art and the science of the children's ebook. *Children's Technology Review*. 7-9. <http://dustormagic.com/wp-content/uploads/2013/03/ebookarticle.pdf>
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak E., Akgün Ö. E., Karadeniz Ş. ve Demirel F. (2018). Örneklem yöntemleri. *Bilimsel araştırma yöntemleri* içinde (ss. 81-103). Pegem Akademi.
- Cahill, M., McGill-Franzen, A., ve Peterson, D. (2013). Enhanced picture books: Enhancing the literacy development of young children. J. Whittingham, S. Huffman, W. Rickman ve C. Wiedmaier (Yay. Hazl.), *Technological tools for the literacy classroom* içinde (ss. 197-198). Information Science Reference.
- Collen, L. (2007). The digital and traditional storytimes research project: Using digitized books for preschool group storytimes. *Children and Libraries*, 4(3), 8-18.

- Cox, R., Skouteris, H., Rutherford, L., Fuller-Tyszkiewicz, M. ve Hardy, L. L. (2012). Television viewing, television content, food intake, physical activity and body mass index: A cross-sectional study of preschool children aged 2-6 years. *Health Promotion Journal of Australia*, 23(1), 58–62. <https://doi.org/10.1071/he12058>
- Çelik, E., Özer, Z. Y. ve Özcan, S. (2021). Okul öncesi çocukların ekran kullanım sürelerinin ebeveyn ekran kullanım alışkanlıkları ve aile işlevleri ile ilişkisi. *Cukurova Medical Journal*, 46(1), 343-351. <https://doi.org/10.17826/cumj.780582>
- Çiftçi, F. (2013). Çocuk edebiyatında yaş gruplarına göre kitaplar ve özellikleri. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(1), 125-138.
- Çobanlı Erdönmez, I. (2014). Türkiye’de yayıncılık politikalarının dönüşümü üzerine bir örnek: e-yayıncılık. *AJIT-e: Online Academic Journal of Information Technology*, 5(17), 45-46. <http://dx.doi.org/10.5824/1309-1581.2014.4.003.x>
- Çoruh, L. ve Hidayetoğlu, B. A. (2016). Dijital çağda kitabın dönüşümü. *Sanat & Tasarım Dergisi*, 6(2), 180-194. <https://doi.org/10.20488/www-std-anadolu-edu-tr.292717>
- Ersan, M. (2014). *Tablet ortamında resimli çocuk kitapları; etkileşimli bir resimli çocuk kitabı uygulaması tasarımı* [Yüksek lisans tezi]. Hacettepe Üniversitesi.
- Ersan, M. (2016). Tablet ortamında resimli çocuk kitapları; biçim ve içerik özellikleri üzerine bir inceleme. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 6(2), 148-158. <https://doi.org/10.7456/10602100/009>
- Gökçearslan, A. (2009). Elektronik kitap ve eğitime etkisi. *Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Dergisi*, 4(1), 137-147.
- Gönen, M., Özen Altınkaynak, Ş., Şanlı, Z. S. ve Kent Kükürtçü, S. (2015). Ailelerin çocukları için edebi yayım seçerken dikkat ettikleri hususlar ve bu yayınların sunumunda yaptıkları etkinliklerin incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 30(2), 30- 41.
- Gönen, M. ve Uyanık Balat, G. (2002). Çocuk kitaplarına yeni bir yaklaşım: İnternet’te resimli çocuk kitapları (e-books). *Türk Kütüphaneciliği*, 16(2), 163-170.
- Gümüş, S., Güler, E., Güler, C. ve Özöğüt Erorta, Ö. (2012). Mobil cihazlar için etkileşimli e-kitap tasarım araçları. *XVII. Türkiye’de İnternet Konferansı Bildiri Kitapçığı* içinde (ss. 49-54). Anadolu Üniversitesi: Eskişehir.
- Gündüz, A. (2007). *Anne-baba ve öğretmenlerin okul öncesi çocuk kitaplarını değerlendirmesi* [Yüksek lisans tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Huang, Y. M. ve Liang, T. H. (2015). A technique for tracking the reading rate to identify the e-book reading behaviors and comprehension outcomes of elementary school students. *British Journal of Educational Technology*, 46, 864–876. <https://doi.org/10.1111/bjet.12182>
- Johnson, L., Levine, A., Smith, R. ve Stone, S. (2010). *The 2010 Horizon Report*. The New Media Consortium. <https://library.educause.edu/-/media/files/library/2010/1/csd5810-pdf.pdf>
- Karagöz, B. (2019). TRT Çocuk Dergisi’ndeki kitap tanıtımları üzerine betimsel bir inceleme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 8(1), 512-537.
- Kazancı, M. (2004). *Dijital kitap (E-Kitap) yayıncılığı: Türkiye’de yayıncılık için yeni fırsatlar, eski sorunlar* [Uzmanlık tezi]. T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü.
- Kirişçigil Doğan, F. (2012). *Okul öncesi dönemde masal öğretiminde insancıl (hümanist) ve teknolojik (e-kitap) yöntemlerinin karşılaştırılması* [Yüksek lisans tezi]. Necmettin Erbakan Üniversitesi.
- Korat, O. (2010). Reading electronic books as a support for vocabulary, story comprehension and word reading in kindergarten and first grade. *Computers & Education*, 55(1), 24–31. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2009.11.014>

- Korat, O. ve Segal-Drori, O. (2016). E-book and printed book reading in different contexts as emergent literacy facilitator. *Early Education and Development*, 27(4), 532-550. <https://doi.org/10.1080/10409289.2016.1095613>
- Korat, O. ve Shamir, A. (2008). The educational electronic book as a tool for supporting children's emergent literacy in low versus middle SES groups. *Computers and Education*, 50(1), 110-124. <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2006.04.002>
- Kucirkova, N. (2019). Children's reading with digital books: Past moving quickly to the future. *Child Development Perspectives*, 13(4), 208-214.
- Larson, E. L. C. (2007). *A case study exploring the "new literacies" during a fifth-grade electronic reading workshop* [Doctoral dissertation]. Kansas State Universtiy.
- Liu, W., Wu, X., Huang, K., Yan, S., Ma, L., Cao, H., Gan, H. ve Tao, F. (2021). Early childhood screen time as a predictor of emotional and behavioral problems in children at 4 years: A birth cohort study in China. *Environmental Health and Preventive Medicine*, 26(3), 1-9. <https://doi.org/10.1186/s12199-020-00926-w>
- McGeehan, C., Chambers, S. ve Nowakowski, J. (2018). Just because it's digital, doesn't mean it's good: Evaluating digital picture books. *Journal of Digital Learning in Teacher Education*, 34(2), 58-70. <https://doi.org/10.1080/21532974.2017.1399488>
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber*. S. Turan (Çev. Ed.). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Moreno, R. ve Valdez, A. (2005). Cognitive load and learning effects of having students organize pictures and words in multimedia environments: The role of student interactivity and feedback. *Educational Technology Research & Development*, 53(3), 35-45. <https://doi.org/10.1007/BF02504796>
- Naranjo-Bock, C. (2011, 7 Haziran). *Effective use of typography in applications for children*. <https://www.uxmatters.com/mt/archives/2011/06/effective-use-of-typography-in-applications-for-children-3.php>
- Neuman, S. B., Wong, K. M. ve Kaefer, T. (2017). Content not form predicts oral language comprehension: The influence of the medium on preschoolers' story understanding. *Reading and Writing*, 30(8), 1753-1771. <https://doi.org/10.1007/s11145-017-9750-4>
- Odabaş, H. (2019, 16-19 Ekim). İnteraktif e-kitapların okul öncesi çocukların öğrenme becerilerine yansımaları. 2. *Uluslararası Çocuk Kütüphaneleri Sempozyumu Bildiri ve Poster Özetleri Kitabı* içinde (ss. 1-8). İstanbul. <https://kygm.ktb.gov.tr/Eklenti/98402,2uluslararası-cocuk-kutuphaneleri-sempozyumu-bildiri-ve-ozetleri-kitabipdf.pdf?0>
- Parker, K. L. (2005). *Reading for character: Principles of bibliotherapy applied to children's literature*. Faculty Publications and Presentations. 2, 1-8. https://digitalcommons.liberty.edu/educ_fac_pubs/2
- Önder, I. (2010). *Elektronik kitap olgusu ve Türkiye'de durum* [Yüksek lisans tezi]. Ankara Üniversitesi.
- Özer, S. ve Türel, Y. K. (2015). Bilişim teknolojileri öğretmen adaylarının e-kitap ve etkileşimli e-kitap kavramına ilişkin metaforik algıları. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 6(2), 1-23. <https://doi.org/10.17569/tojqi.33601>
- Pektaş Turgut, Ö. (2018). Çocuklara yönelik etkileşimli e-kitap uygulamaları. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 21(1), 205-221. <https://doi.org/10.18603/sanatvetasarim.435664>
- Rukancı, F. ve Anameriç, H. (2003). E-kitap teknolojisi ve kullanımı. *Türk Kütüphaneciliği*, 17(2), 147-166.

- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Öneren Şendil, Ç. ve Nas, E. (2021). Bir araştırma yöntemi olarak doküman analizi. *Kocaeli Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 227-250. <https://doi.org/10.33400/kuje.843306>
- Sarı, B. (2018). *Elektronik hikâye kitaplarının farklı sosyoekonomik düzeyden gelen 4-6 yaş çocukların anlamlı kelime edinimleri üzerine etkisi* [Doktora tezi]. Uludağ Üniversitesi.
- Shamir, A. ve Korat, O. (2006). How to select CD-ROM storybooks for young children: The teacher's role. *The Reading Teacher*, 59(6), 532-543.
- Shamir, A. ve Korat, O. (2015). Educational electronic books for supporting emergent literacy of kindergarteners at-risk for reading difficulties—what do we know so far?. *Computers in the Schools*, 32(2), 105-121. <https://doi.org/10.1080/07380569.2015.1027868>
- Smeets, D. ve Bus, A. (2013). Picture storybooks go digital: Pros and cons. S. B. Neuman ve L. B. Gambrell (Yay. Hazl.), *Quality Reading Instruction in the Age of Common Core Standards* içinde (ss. 176-189). International Reading Association. <https://doi.org/10.1598/0496.13>
- Smith, G. G. (2012). Computer game play as imaginary stage for reading: Implicit spatial effects of computer games embedded in hard copybooks. *Journal of Research in Reading*, 35(1), 1-19. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9817.2010.01447.x>
- Soydan, E. (2012). E-kitap teknolojisi ve basılı kitabın geleceği. *Batman University Journal of Life Sciences*, 1(1), 389-399.
- Şimşek, Z. C. (2017). *Farklı kitap okuma tekniklerinin 48-66 ay grubu çocuklarının dil gelişimine olan etkileri* [Doktora tezi]. Pamukkale Üniversitesi.
- Takacs, Z. K., Swart, E. K. ve Bus, A. G. (2015). Benefits and pitfalls of multimedia and interactive features in technology-enhanced storybooks. *Review of Educational Research*, 85(4), 698-739. <https://doi.org/10.3102%2F0034654314566989>
- Tepetaş Cengiz, Ş. (2019). Elektronik çocuk kitapları (E-kitaplar). M. Gönen (Yay. Hazl.), *Erken çocukluk döneminde çocuk edebiyatı* içinde (ss. 225-237). Eğiten Kitap.
- TRT Haber (2021, 30 Mart). TRT'den çocuklara özel dijital kitap uygulaması: TRT Çocuk Kitaplık. *TRT Haber* <https://www.trthaber.com/trtden-haberler/trtden-cocuklara-ozel-dijital-kitap-uygulamasi-trt-cocuk-kitaplik-288.html>
- Yalçıntaş-Sezgin, E. ve Ulus, L. (2017). The early literacy at preschool education: The book or the e-book?. *Turkish Online Journal of Educational Technology-TOJET*, 16(4), 77-83.
- Yazıcı, E. (2020). Çocuk kitaplarında bulunması gereken özellikler. Ş. Ceylan (Yay. Hazl.), *Çocuk edebiyatı* içinde (ss. 19-56). Eğiten Kitap.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.